

Խոսքի զարգացման աշխատանքները տարրական դասարաններում՝ որպես միջին դասարանների աշակերտների խոսքի զարգացման անհրաժեշտ նախապայման

Խաչատրյան Հասմիկ

Հանգուցային բառեր. բառապաշարի հարստացում, գիտելիքների ձեռքբերման կարողություն, մտահորիզոնի ընդլայնում, հաղորդակցվելու կարողություն, մտածողության զարգացում

Ուսումնական գործունեության ընթացքում ամենակարևոր խնդիրներից մեկը աշակերտների խոսքի զարգացումն է, հաղորդակցվելու կարողության ձևավորումը, քանի որ մարդու հիմնական յուրահաստկություններից մեկը հաղորդակցվելու ընդունակությունն է. խոսքի միջոցով են իրագործվում բարձրագույն հոգեկան գիտակցական գործընթացներն ու շփման առավել կատարյալ, սոցիալական տեսակետից անհրաժեշտ ձևերը:

Ուսումնական գործունեությունը բարդ ու բազմակողմանի գործընթաց է, և այն առավել արդյունավետ իրականացնելու համար հարկավոր է ճիշտ կազմակերպված աշխատանք, որի ընթացքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ սովորողը գիտելիքների ձեռքբերմանը զուգահեռ ստանում է իր կյանքի հետագա գործունեության համար անհրաժեշտ սոցիալական փորձ: Ուսումնառության ընթացքում իրականացվում է երեխայի հոգեկանի զարգացումը, ձեռք է բերվում գիտելիք, մշակվում այլընտրանքային ճանապարհով գիտելիքների ձեռքբերման կարողություն, ձևավորվում ճանաչողական ընդունակություններ, մարդկանց և իր նկատմամբ սեփական վերաբերմունքի դրսևորում: Կրթության հետ միաժամանակ երեխան պետք է դառնա նախաձեռնող, կարողանա ինքնուրույն հետազոտել, ստեղծագործել, ձեռք բերած գիտելիքները կիրառել գործնականում, փոխանցել իր իմացածը, ձեռք բերել հաղորդակցական, համագործակցային կարողություններ և ինքնուրույնություն: Կրտսեր դպրոցական տարիքը գիտելիքների կուտակման տարիք է, և այս տարիքի երեխաները պատրաստակամ են գիտելիքներ ձեռք բերելու հարցում: Ուսուցման հիմքը դրվում է ուսումնառության սկզբնական շրջանում և այնուհետև շարունակվում դպրոցական ողջ տարիների ընթացքում, և ոչ միայն...

Նոր դպրոց մտնող երեխայի խոսքի զարգացման աշխատանքներն իրականացվում են լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման միջոցով, որի ընթացքում լուծվում են աշակերտի խոսքի զարգացման մի շարք խնդիրներ՝ հնչյունների ուղղագրությունն ու ուղղախոսությունը, ճիշտ շեշտադրումը, բառակապակցություններ, ապա նախադասություններ կառուցելու կարողությունը, բառիմաստի ընկալման, ճիշտ կիրառման և պատկերավոր խոսք կառուցելու կարողությունը: Ամրապնդման համար համապատասխանաբար կատարվում են ճանաչողա-

կան և կիրառական վարժություններ:

Սկսած նախաայբբենական շրջանից՝ աշակերտներին գաղափար է տրվում բանավոր և գրավոր խոսքի մասին, պատումի, նախադասության մասին, գարգացվում նրանց տեսողական-պատկերային մտածողությունը, ձևավորվում մտքերը հասկանալի և ճիշտ ձևակերպելու, հաղորդակցվելու, ինքնարտահայտվելու կարողություններ: Ուսուցման ընթացքում ուսուցիչը կրտսեր դպրոցականների առջև խնդիր է դնում իր կողմից առաջադրվող հարցերին տալ լիարժեք և տրամաբանված պատասխաններ, խոսել ճիշտ ու գրագետ, խուսափել անհարկի կրկնություններից: Հատկապես ուշադրություն պետք է դարձնել, որ աշակերտը ազատ և անկաշկանդ մտածի և հաղորդակցվի, կարողանա հասկանալ տրված հարցերը և ճշգրիտ պատասխանել դրանց, կարողանա ճիշտ կողմնորոշվել խոսքային իրադրության մեջ: Երեխային առաջարկում ենք պատմել իր, ընտանիքի, ընկերների, սիրելի իրի և այլ առարկաների կամ երևույթների մասին, սովորեցնում համեմատել և գտնել առարկաների նմանություններն ու տարբերությունները և այլն, ձևավորում ենք դիմացինի խոսքը լսելու կարողություն: Աշխարհաճանաչողական տեղեկությունների միջոցով զարգացնում ենք խոսքն ու մտածողությունը, նոր բառերի միջոցով հարստացնում բառապաշարը, այն մաքրում ժարգնային, բարբառային, մակաբույժ բառերից՝ բացատրելով, որ «ամեն մի ավելորդ բառ մոտավորապես նույնն է, ինչ դերասանի համար ավելորդ շարժումը, երաժշտի համար՝ ավելորդ ձայնը, հնչյունը, նկարչի համար ավելորդ գույնն ու վրձնահարվածը» [2, 130]: Արդեն հետալրբենական շրջանում աշխատանքներ են տարվում խոսքի, բառի, նախադասության և տեքստի շուրջ, զործնականում կիրառում լեզվական նախնական գիտելիքները: Օրինակ՝ բառի մասին գաղափար կազմելու համար աշակերտներին հարցնում ենք, թե ինչ են տեսնում իրենց շրջապատում, աշակերտները սկսում են անվանել տարբեր առարկաներ, այնուհետև հարցնում ենք, թե ինչպես են տարբերում այդ առարկաները, աշակերտները անվանում են առարկաների տարբեր հատկանիշներ, բնութագրում են դրանք, ասում, թե որ առարկան ինչի համար է: Աշակերտներին կարելի է առաջարկել իրենց խոսքը կառուցել շաղկապների միջոցով (Գիրքը կարդալու համար է, *իսկ* գրիչը՝ գրելու, Ինձ դուր չեկավ տղայի արարքը, *որովհետև* նա դրանով ցավ պատճառեց մեկ ուրիշին և այլն): Խոսքի կառուցման այս եղանակը կնպաստի աշակերտների տրամաբանված խոսքի զարգացմանը: Բառի մասին գաղափար տալուց հետո կատարում ենք եզրահանգում, որ յուրաքանչյուր առարկա ունի իր անվանումը, յուր բառ ունի իր նշանակությունը, իմաստը: Երեխաներին բացատրում ենք, որ բառը պետք է անպայման իմաստ ունենա, որ հնչյունների ամեն կապակցություն բառ չէ: Կարելի է աշխուժություն մտցնելու համար ստեղծագործել և գրել փոքրիկ բանաստեղծություն բառի իմաստի վերաբերյալ.

Դասարանը սենյակ է, որտեղ մենք սովորում ենք, /Գիրքը գիտելիք է, մենք այն սիրով կարդում ենք, /Գրիչով մենք գրում ենք մաշտոցյան տառերը, /Կավիճով գրում ենք նոր սովորած բառերը: /Բայց այս ինչ տառեր են իրար միացել՝ /Կուպ, տեպ, կա, պա, մի մեծ աղմուկ բացել, /Չենք հասկանում ոչինչ՝

ի նչ են ուզում ասել, / Մաստիկ շտապելուց բառիմաստն են կորցրել:

Տարրական դասարաններում բառապաշարի հարստացման միջոցով պետք է ընդլայնել աշակերտների մտառարկությունը, հարստացնել գիտելիքները: Այդ աշխատանքներն իրականացվում են բառակազմական, բառի մասին բացատրման և նրա ճիշտ գործածման վերաբերյալ վարժությունների, հոմանիշների, հականիշների դուրսգրման միջոցով: Այդ նպատակով կատարում ենք ճանաչողական, կիրառական և ստեղծագործական բնույթի վարժություններ: Կրտսեր դպրոցականին պետք է վարժեցնել տեքստում ճանաչել նոր բառը, բառարանում գտնել նորածանոթ բառի բացատրությունը, այն կիրառել խոսքում՝ կազմելով բառակապակցություններ, նախադասություններ: Այս գործընթացը պետք է կրի շարունակական բնույթ, որպեսզի աշակերտի մեջ ձևավորվի նյութի մեջ նոր բառի ճանաչման ու ընկալման կարողություն: Նմանատիպ աշխատանք պետք է կազմակերպել թե՛ դասարանական, թե՛ արտադասարանական ընթերցման ժամանակ: Այս տարբերակը լայն հնարավորություն է տալիս աշակերտին անընդհատ և բազմակողմանիորեն հարստացնելու բառապաշարը՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ուսումնառության տարիներին ուսումնասիրվում են տարբեր առարկաներ, որոնց դասագրքերը մի մեծ բառարան են բառապաշարի հարստացման համար:

Կրտսեր դպրոցական տարիքում կարևոր գործառնություն է երեխայի մտածողության զարգացումը, պատկերավոր մտածողությունից վերացական մտածողության անցումը, սակայն այդ ամենը պետք է իրականացնել կոնկրետ փաստերի, ակնառու նյութերի հիման վրա, որպեսզի այն հասանելի լինի աշակերտի դատողական մտածողությանը: Իհարկե, հետագայում աստիճանաբար պատկերներով աշխատելու ծավալը պետք է կրճատվի:

Տարրական դպրոցում կարևոր խնդիր է հիշողության զարգացմանն ուղղված աշխատանքների կազմակերպումը: Կրտսեր դպրոցականներից շատերն օժտված են մեխանիկական հիշողությամբ և ուսուցման ընթացքում բավականին հեշտ անգիր են անում ուսումնական տեքստերը: Հաճախ են հանդիպում այնպիսի երեխաներ, որոնք նյութը վերարտադրելիս այն կարդում են «օրում»՝ դասագրքի նյութը մտովի բերելով տեսողական դաշտ: Այս երևույթը դժվարության է հանգեցնում միջին դասարաններում, քանի որ ուսուցանվող նյութերն աստիճանաբար դառնում են բարդ ու ծավալուն: Աշակերտները սկսում են բառացի վերարտադրել իրենց մտապահածը: Նրանք չեն ձգտում բացահայտել երևույթի էությունը, այլ հաջողությամբ կրկնօրինակում են: Հետևաբար կրտսեր դպրոցում պետք է կատարելագործել հիշողությունը, յուրացնել տալ մտապահման ավելի իրատեսական մեթոդներ: Երեխան պետք է սովորի իմաստավորել ուսումնական նյութը, հասկանալ, քանի որ մտածելու, իմաստավորելու ընթացքում նյութն ամրակալվում է երեխայի հիշողության մեջ: Մտապահման գործընթացը պետք է անպայման վերահսկվի ծնողների և ուսուցչի կողմից: Նյութը հասկանալով մտապահելու կարողությունը զարգացնելու համար ուսուցիչը տեքստը բաժանում է իմաստային մասերի, քննարկում և բացատրում: Իմաստավորված ուսուցման դեպքում նյութը յուրացվում է ավելի հեշտ և վերարտադրելիս աշակերտների խոսքը կա-

ռուցվում է ավելի ճիշտ ու հասկանալի: Տարրական դպրոցում ձևավորելով նյութի մտապահման այս կարողությունը՝ միջին դպրոցականն արդեն չի դժվարանա ուսումնական ծավալուն տեքստերի մտապահման ու վերարտադրման ժամանակ:

Աշակերտների խոսքը զարգացնելու համար հանձնարարվում են կազմել նախադասություններ, հորինել պատմություններ որևէ նկարի, սեփական դիտումների վերաբերյալ: Հետաքրքրություն մտցնելու համար խմբակային կամ անհատական տարբերակով կարող ենք տալ ուսուցանվող թեմային վերաբերվող անգույն նկար, հանձնարարել, որ նրանք հորինեն պատմություն նկարի շուրջ, մեկնաբանեն այն, ապա գունազարդեն նկարը, քանի որ նկարելու ընթացքում երեխան ևս մեկ անգամ վերհիշում է կարդացածը, մտքում պատմում, մտորում երևույթի շուրջ, ինչը հնարավորություն է տալիս զարգացնելու երեխայի ներքին խոսքը¹: Այս եղանակով կզարգանա աշակերտների վերացական մտածողությունը, և նրանք իրենց մտածածն ու զգացածը կարող են ներկայացնել ոչ միայն նկարի միջոցով, այլ նաև խոսքով: Ավարտված աշխատանքները կպահպանեն հատուկ թղթապանակում կամ ստեղծագործական անկյուն կստեղծվի դասարանում: Կարծում ենք՝ նմանատիպ աշխատանքը կաշխուժացնի աշակերտներին և կխթանի նրանց ստեղծագործելու ցանկությունը: Ուսուցումը տանելով խաղի զուգահեռ, կոզևորենք երեխային՝ սովորելը նրա համար դարձնելով ուրախ ու հետաքրքիր մի զբաղմունք:

Նմանատիպ աշխատանքներ կարելի կազմակերպել նաև տանը՝ համագործակցելով ծնողների հետ: Երեխայի ազատ ժամանակը հետաքրքիր և ուսանելի դարձնելու նպատակով ծնողները ևս կարող են երեխաների հետ զբաղվել նկարների գունավորման աշխատանքներով, նկարների վերաբերյալ պատմություններ հորինել, որի ընթացքում երեխայի մեջ կարող է ձևավորվել անկաշկանդ խոսելու կարողություն: Երեխային ոգևորելու համար այդ նկարները կարելի է հավաքել մի առանձին թղթապանակ – հավաքածուում:

Նմանատիպ աշխատանք կարելի է իրականացնել բնության երևույթների, տարվա եղանակների թեմայի ուսուցման ժամանակ՝ նկարը գունազարդելով դասի բնութագրական հատվածներին համապատասխան: Այս տարբերակը կարելի է կիրառել նաև էլեկտրոնային ուսուցման միջոցով: Այսպես՝ էկրանի վրա տեղադրված անգույն նկարը գունավորում ենք խոսքային միջոցներով (բնութագրական բառերը կարող են ասել գրքից, կամ գրված լինեն մի անկյունում, ընդ որում՝ յուրաքանչյուր բառ կունենա իր երանգը) և ստանալով գեղեցիկ պատկեր՝ կատարում ենք համեմատություն անգույն ու արդեն գունազարդված նկարների միջև՝ ակնառու դարձնելով անհրապույր խոսքի և գեղեցիկ խոսքի տարբերությունը:

Տարրական դասարանում խոսքի զարգացմանը միտված աշխատանքներում պետք է ուշադրություն դարձնել նաև արտասանական վարժություններին (խոսքի

¹ Այս մեթոդը փորձարկվել է 2018-19 ուստարվա արտադրական պրակտիկայի շրջանակներում:

տեմպ, ռիթմ, տրամաբանական շեշտ, մեղեդայնություն և այլն): Աշակերտները պետք է հասկանան, որ միալար ու անկենդան խոսքը, որը չունի զգացմունքային տարրեր, արտահայտիչ չէ, չի կարող հաճելի լինել ունկնդրի համար:

Աշակերտների խոսքի զարգացման, կապակցված խոսքի ձևավորման համար կազմակերպվում են տարբեր խոսքային իրավիճակներում խոսք կառուցելու, երկխոսություններ և մենախոսություններ ստեղծելու կարողություններին միտված աշխատանքներ, աշակերտներին հանձնարարվում է վերարտադրել ընթերցած նյութի բովանդակությունը, այն կարդալ դերերով, բեմադրել՝ կիրառելով խոսքային և ոչ խոսքային (դիմախաղ, կեցվածք, ժեստ և այլն) միջոցներ:

Երեխաների ստեղծագործական կարողությունները զարգացնելու համար խմբային համագործակցության միջոցով հորինում ենք բանաստեղծություններ, զվարճալի պատմություններ, հեքիաթներ և այլն: Ջ. Ռոդարին աշակերտների ստեղծագործական երևակայությունը զարգացնելու համար առաջարկում է «ստեղծագործական երևակայության երկանդամության» տարբերակը: «Մի բառն այն ժամանակ է կենդանանում, երբ հանդիպում է մյուսին, որը դրդում, ստիպում է առաջինին սովորության սահմաններից դուրս գալու, իմաստային նոր հնարավորություններ բացելու...» [4, էջ 24]: Ռոդարին առաջարկում է ընտրել իմաստով իրարից շատ տարբեր 2 բառ և ձգտելով այդ 2 բառերի մեջ ստեղծել որևէ կապ՝ ակտիվացնել աշակերտների երևակայությունը (այդ բառերը կարող են ասել տարբեր աշակերտներ, վիճակահանություն կատարել և այլն): Կարծում ենք՝ այս տարբերակը բավականին կզարգացնի աշակերտների երևակայությունը և կխթանի ստեղծագործելու ցանկությունը, իսկ ուսուցումը կդառնա հետաքրքիր ու գրավիչ:

Աշակերտների խոսքի զարգացմանը մեծապես նպաստում են նաև ընդօրինակման և ստեղծագործական բնույթի արտագրությունները, շուտասելուկների, ուղղախոսության կանոնների ճիշտ կիրառմամբ բառախաղերի արտասանությունը, ունկնդրած ստեղծագործության վերաբերյալ կարծիքների և տպավորությունների փոխանակումը, հիշողությամբ կամ նկարով պատմելը, նյութի վերարտադրելը նույնությամբ կամ ստեղծագործաբար:

Երեխայի խոսքի զարգացմանը մեծապես նպաստում է նաև գեղարվեստական տարբեր ստեղծագործությունների ընթերցումը, որի նկատմամբ սերը դրվում է տարրական դասարանում: «Գրքերի հետ երեխաների վճռորոշ հանդիպումը դպրոցական նստարանին է տեղի ունենում: Եթե այդ հանդիպումը ստեղծագործական մթնոլորտում է ընթանում, ուր գլխավորը կյանքն է, ոչ թե անգիր անելը. ապա կարող է կարդալու համն առնել» [4, 172], այլապես «երեխան կարող է ընթերցանության տեխնիկային տիրապետել, սակայն կարդալու ճաշակ ձեռք չբերել» [4, 172]: Գրքերի թեման պետք է համապատասխանի աշակերտների տարիքային առանձնահատկություններին և հետաքրքրություններին, լինի ոչ ծավալուն: Ընթերցանության և ուսուցման համար ընտրված թեմաները պետք է լինեն հայրենիքի, հերոսական սխրանքների, աշխատասիրության, բարեկամության, պատվախնդրության, բարության, ճշմարտախոսության, պատասխանատվու-

թյան վերաբերյալ, որպեսզի ուսուցման ընթացքում հնարավոր լինի երեխայի անձի ձևավորումն իրականացնել բարոյական բարձր չափանիշներին համապատասխան: «Անձնավորության աշխարհայացքի ձևավորումը տեղի է ունենում ինչպես առօրյա կյանքի և գործունեության տարերային ընթացքում, այնպես էլ հատուկ դաստիարակչական աշխատանքի միջոցով: Դաստիարակչական ներգործությունների կազմակերպվածությունն ու բովանդակությունն են որոշում անձնավորության աշխարհայացքի տիպական բնութագիրը» [3, 115]: Դասագրքի բնագրերի և ինքնուրույն ընթերցանության նյութերը պետք է լինեն նպատակային. դրանց միջոցով աշակերտների մեջ պետք է ձևավորվեն բարոյական բարձր արժեքներ, բարություն, ազնվություն, մեծահոգություն, լավատեսություն, հանդուրժողականություն, ազգային ինքնագիտակցություն և այլն:

Հատկապես ուշադրություն պետք է դարձնել ընթերցված նյութի զգայական կողմին, կարծիքներ և տպավորություններ փոխանակել, կապել այն երեխայի սեփական փորձի հետ՝ այդ ողջ ընթացքում զարգացնելով խոսքը, երևակայությունը և մտածողությունը: Իսկ արտադասարանական ընթերցանության միջոցով պետք է զարգացնել գրքերի բովանդակությունն ինքնուրույն ընկալելու և ներկայացնելու կարողությունը:

Աշակերտների տրամաբանական մտածողության, հաղորդակցական կարողությունների ձևավորման նպատակով ևս պետք է կատարել տարբեր վարժություններ: Օրինակ՝ տեքստի խառնված նախադասությունների շտկում, պլանի կազմում և դրան համապատասխան պատմության հորինում:

Տարրական դասարաններում ուսումնական նյութն անցնելիս ուսուցիչը սովորեցնում է դուրս գրել հերոսներին բնութագրող բառերն ու արտահայտությունները, ձևավորում հերոսների արարքների դրդապատճառը որոշելու կարողություններ, պահանջում բանավոր կամ գրավոր արտահայտել իրենց կարծիքը հերոսների վարքագծի կամ դեպքերի վերաբերյալ: Ուսուցչի կողմից պետք է մշակվի նաև խոսքային տարբեր իրավիճակներում համապատասխան տարբեր ռճերով կապակցված խոսք կառուցելու կարողություններ. էքսկուրսիաների, դիտումների միջոցով կառուցել նկարագրական խոսք բնության, այս կամ այն առարկայի կամ երևույթի վերաբերյալ՝ կիրառելով ստեղծագործական և երևակայական կարողություններ, կազմել դատողական խոսք կարդացածի կամ լսածի վերաբերյալ և այլն:

Մեզ հետաքրքրող թեմայի շրջանակներում տարրական դասարաններում անհրաժեշտ է զարգացնել տեքստի վրա ինքնուրույն աշխատելու և դատողություններ անելու կարողություններ: Նրանք պետք է կարողանան տեքստից առանձնացնել հերոսներին բնութագրող բառերն ու արտահայտությունները, բնության նկարագրության հատվածները, կարողանան հակադրել հերոսներին և նրանց արարքները, վերհանն դրանց դրդապատճառները, դրսևորեն գնահատողական վերաբերմունք: Աշակերտները կարող են բանավիճել հերոսների վարքագծի, ինչպես նաև մինչ այդ իրենց ձեռք բերած փորձի և տեսակետների վերաբերյալ: Նրանք պետք է կարողանան տեքստի բովանդակությունը վերարտադրել դատողական տարրերով, իրենց վերաբերմունքը հաստատելու համար բերել փաս-

տարկներ: Այս ամենը տարրական դասարաններում պետք է իրականացվի ուսուցչի ուղղորդմամբ, որպեսզի միջին դպրոցում աշակերտներն ավելի անկաշկանդ ու հիմնավորված կարողանան ներկայացնել իրենց տեսակետներն ու կարծիքները, նրանց խոսքը ունենա տրամաբանված ու կուռ կառուցվածք: Աշակերտներին գիտելիքները պետք է տրվեն ոչ այնքան դրանք իմանալու, որքան դրանց վերաբերյալ դատելու կարողություն ձևավորելու նպատակով, որովհետև միտքը կատարելագործվում է ավելի շատ մտածելու, քան սերտելու ընթացքում:

Խոսքի հետագա զարգացմանը մեծապես կարող է նպաստել նաև լեզվական գիտելիքների հիման վրա աշակերտների խոսքի ոճական-քերականական հարստացումը, խոսքը լսելու և հարկ եղած դեպքում բանավիճելու կարողության զարգացումը, լսած նյութից խոսքի գլխավոր միտքն առանձնացնելը, իրավիճակին համապատասխան ոչ ծավալուն խոսք կառուցելու, սկիզբը կամ ավարտը հորինելու կարողությունների մշակումը և այլն:

Խոսքի զարգացմանն ուղղված վերոնշյալ բոլոր աշխատանքները հետապնդում են մեկ նպատակ՝ զարգացնել աշակերտների պատկերացումները, ընդարձակել մտահորիզոնը, ձևավորել բարոյական վարքագիծ, իսկ սերնդի կրթության և դաստիարակության գործընթացն իրականացվում է հանրակրթական դպրոցում: «Ինտելեկտուալ տեսանկյունից այն մարդուն կարելի է անվանել կրթված, որը ձեռք է բերել ուշադրության և դատողության կարողություն. նա տիրապետում է մտքի կարգապահությանը, կարողանում է կառավարել իր մտավոր ընդունակությունները» [1, 80]: «Իսկ գիտակցական ուշադրությունը միշտ կապված է դատողությունների, մտածմունքների, կշռադատությունների հետ. դա նշանակում է, որ երեխայի մեջ իր սեփական հարցն է առաջանում, որ նա գործնականորեն զբաղվում է դրան պատասխանելու համար նյութ որոնելով և ընտրելով, գիտակցելով այդ նյութի առանձնահատկություններն ու որակը՝ դրա պիտանելիությունը հարցի լուծման համար: Մեփական մտավոր ուժերից օգտվելու կարողություն է ձևավորվում» [1, 80]:

Այսպիսով, զարգացնելով և բարձրացնելով երեխայի ինտելեկտը՝ հող ենք նախապատրաստում նրա հոգեկան ֆունկցիաների զարգացման համար, երևույթների արտաքին և ներքին հատկություններն ու հարաբերությունները ճանաչելու շնորհիվ սովորողը ձեռք է բերում յուրացրած գիտելիքների շուրջ տրամբանված խոսք կառուցելու հմտություն:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դյուի Ջ., Դպրոցը և հասարակությունը, «Դպիր» մանկավարժական հանդես, Երևան, 2008, 88 էջ:
2. Հարությունյան Հ., Գեղարվեստական խոսք, Ե., 1986, էջ 288:
3. Ղույումյան Գ. Ե., Մանկավարժություն, գիրք II, Ե., 2017, էջ 232:
4. Ռոդարի Ջ., Ստեղծագործական երևակայության քերականություն, Ե. 1995, 224 էջ:

Работа по развитию речи в младших классах как необходимое условие для развития речи учащихся средних классов

Хачатрян Асмик

Резюме

Ключевые слова: *обогащение словарного запаса, умение приобретать знания, расширение кругозора, умение общаться, развитие мышления*

Одним из самых важных задач процесса обучения является развитие речи учащихся, формирование умения общаться, так как одной из основных особенностей человеческой особи является способность общаться с себе подобными. Для продуктивной реализации работы над развитием речи в процессе обучения необходимо правильно организовать и последовательно контролировать работу. Развитие речи младших школьников осуществляется с помощью привития элементарных языковых знаний, в процессе которого решается ряд вопросов, связанных с развитием речи: правописание и орфоэпия звуков, правильная постановка ударения, умение составлять словосочетания и предложения, воспринимать семантику слова, умение правильно применять и строить образную речь. В процессе обучения учитель должен выработать у учащегося умение строить связную речь в разных речевых ситуациях и в соответствующем стиле: во время экскурсий, с помощью наблюдений строить описательную речь о природе, о том или ином предмете или явлении, применяя творческие способности, составить критическую речь о прочитанном или услышанном. Всякие работы, нацеленные на развитие речи, направлены на достижение одной цели – развить представления учащихся, расширить кругозор, формировать нравственное поведение, способствовать духовному росту ребенка и повышению интеллекта, следовательно – и развитию речи.

**Speech Development Activities in Elementary Grades,
as a Necessary Prerequisite for
the Development of Pupils' Speech at Middle School**

Khachatryan Hasmik

Summary

Key words: *vocabulary enrichment, an ability to acquire knowledge, an expansion of outlook, communicative ability, development of thinking*

One of the most important issues in the process of teaching is the students' speech development (communicative skill improvement), as one of the main peculiarities of a human being is the communicative ability.

During the teaching process, in order to make speech development more effective one needs well - organized and well-guided work. The pupils' speech development at elementary school is realized through teaching preliminary linguistic knowledge, during which some problems of students' speech development are solved: such as spelling and pronunciation, the ability to put the right stress, the ability to build up sentences with right structure, as well as the perception of word meaning and its proper usage, the ability to deliver a descriptive speech, etc.

During the teaching process the teacher must develop the student's ability a coherent speech in different speech situations, which are of different styles. During excursions, with the help of observations, the pupils must build a descriptive speech about nature, about a particular subject or phenomenon, by using creative skills, to make a critical speech about what they have read or heard. All these activities, which are intended for speech development, have one aim - to improve students' imagination, widen their outlook, form moral behavior, and assist spiritual growth and intellectual rise, which consequently lead to speech development.